

Obraz kultury Indie však závisí na šetření, zda je vykopávkami podpořena pravděpodobnost, že autory této starobylé kultury jsou vědičtí Arijci.

Sir John Marshall se staví na stanovisko naprosté diskonexe obou kultur. Prof. Langdon uznává rozdílný charakter obou kultur, ale je nakloněn přiznati jejich vzájemný kontakt již ve 2. tis. př. Kr.

Povahy kultur jeví naprostou různorodost. Vedická kultura, zpola pastorální, zpola agrikulturní, neznala městskou organizaci lidské společnosti. Indus-civilisaci je kůň — jak se zdá — úplně neznám. Speciální úcta se vztahuje nikoli na krávu, — posvátné zvíře vedických Arijců, — ale na býka. Vedické náboženství je bezobrazé; prehistorické vykopávky jsou však dokladem zobrazování předmětů úcty. V domech Mohenjo Daro chybí úplně význačné postavení krbu s úctou k ohni. Indo-Arijci stáli proti fallickému kultu, který je hojně doložen v prehistorické kultuře Mohenjo Daro.

Nic z nových vykopávek neodporuje uznávané teorii, že Indo-Arijci vkročili do Indie v pol. 2. tis. př. K. Podle obrazu ve Vedách zbyl však už jen pouhý stín veliké kultury v době arijského vpádu do Indie. (Pokračování.)

Otto Rutrle.

*

Literatura: „Mohenjo Daro and the Indus Civilization“ Sir John Marshall, vydáno: Arthur Probsthain, 41 Great Russel Street London W. C. 1. — 1931. — „Cambridge History of India“ — další literatura tamtéž.

Miroslav Novák —

PŘÍCHOD JIZRAELITŮ DO ZEMĚ KANAANSKÉ.

Je pro nás důležité znáti nejstarší příběhy z jizraelských dějin i počátky usedlého života Jizraelitů v zemi kanaanské, poněvadž v té době musíme hledati vznik mnohých náboženských předpisů a úkonů, jež Jizraelité od domácího obyvatelstva přejali. Tu musíme také hledati odpověď na otázku, odkud Jizraelité mají své náboženství a jak přišli k uctívání svého boha Jahva. Pokusím se v tomto stručném přehledu vykonstruovati postup, jímž se usazování v Palestině dalo. Hlavním pramenem zůstávají mi starozákonní pověsti o praotcích národa jizraelského, jež jsou historií svého druhu, neboť jak známo, podává Starý zákon dějiny národa v podobě rodinných historek; v tom případě je nutno oddělití od sebe historické vzpomínky, tradici dochované, a látku vysloveně pohádkovou. Topograficky jsme poučeni z jiného pramene než starozákonního. Z dlouholetých soustavně prováděných vykopávek skoro ve všech částech Palestiny konaných

nashromáždil se obsažný materiál archaeologický, osvětlující osudy měst palestinských.

Již povaha věci samé nutí mne začítí od Semitů vůbec a říci několik vět o jejich původu, o tom, jak se dostali do Palestiny a kdy to asi bylo.

O pravlasti Semitů se dosud názory hodně rozcházejí. Na základě podobnosti řeči semitských s hamitskými v Egyptě chtějí někteří učenci jako Nöldeke nebo Benno Landsberger hledati původ Semitů v Africe; tato teorie nebyla dosud potvrzena.

Podobnost semitských a hamitských nářečí vysvětlí se lépe. Je totiž možné, že ve staré, předhistorické době vtrhly beduinské kmeny do Egypta z Arabie a jako vítězové vnutili poraženým svoji řeč. Stejně zemědělství, vinařství, pěstování domácího dobytka, vesměs věci, jež kultura usedlá předpokládá pochází z Asie a nikoli z Afriky. Mnohem pravděpodobnějším zůstává starší názor, že pravlastí Semitů jsou pouště arabské, z nichž přebytek obyvatelstva odcházel do kulturní země. V Palestině sídlili Semité asi již od poloviny čtvrtého tisíciletí př. Kr. Avšak ne sami. S nimi zůstalo tam obyvatelstvo dřívější nesemitské. Jeho existenci dokazují nám jednak cizí nesemitská jména měst nebo řek jako jméno známé řeky Jordán (hebr. Jardén), jména měst: Jericho, Gilboa, Jeruzalém atd., za druhé pak nesemitský způsob pohřbívání. Semité sídlili na jihu země, kdežto nesemitské obyvatelstvo obývalo sever. Máme o tom zprávy z obrazů a nápisů egyptských. Už z t. zv. doby protodynastické (ca 3400 až 2980) je dochován obraz jednoho egyptského krále, jak tento zabíjí nějakého Asiata, v němž lehce poznáme Semitu. Do první dynastie patří též zobrazení zajatého Semity na sloním klu (Hugo Gressmann, *Texte und Bilder*, obr. 242). Hlavní znaky, podle nichž příslušníka semitské rasy poznáváme, jsou: orlí nos, odulé rty, zašpícatělý plnovous a zástěra, sahající až po kolena. Mimo obrazy máme dochovány též nápisy, zaznamenávající zájezdy egyptských faraonů do Palestiny. Jedno z největších tažení na sinajský poloostrov podnikl král Snofrev ze čtvrté dynastie (kol. 2930) a dal tam zříditi nápis o svém vítězství. Snofrev vysílá až do Syrie lodí pro cedrové dříví z Libanonu. Vztahy k Egyptu nepřestávají více, až kolem r. 1500 Thutmes III. pevnou rukou ovládl Palestinu a území na sever až k řece Eufratu. Poměrně dobře jsme o Palestině a jejím obyvatelstvu informováni v době amarnské, t. j. za doby, kdy v Egyptě vládl Amenhotep IV. (1375-1358), jenž přeložil své sídlo královské do nového města, nynějšího Tel-el-Amarna, kde se nám dochoval královský archiv, psaný většinou v babylonském klinopisu. Vasalští králové v Palestině píší egyptskému králi, že do země vpádají „Chabiru“, že ohrožují jeho nadvládu nad Palestinou. Zdá se však, že tito vasalští králové, tolik o své věrnosti vůči Egyptu mluvící, toužili spíše po samostatnosti a spoléhali při tom

na pomoc právě těch „Chabiru“. Pod jménem Chabiru můžeme si mysliti Hebrejce v širším slova smyslu, tedy i Moabské, Edomské, Ammonske, kteří všichni pronikali z pouště a z nichž Ammonští, Edomští a Moabští usadili se v zemi východojordan-ské. Chabiru a „Ibrim“ (ve St. z.) označují přes to, že jsou to synonyma různé množství kmenů semitských.

Doba amarnská předchází době, v níž Jizraelité počínají přicházeti do Palestiny. Velmoci egyptská i babylonská překročily již vrchol svého kulturního vývoje a s nimi přezrává zároveň i kultura kanaanská, poněvadž tam sahají výběžky jak kultury jižní, tak i kultury severní. Kanaan jest však otevřena i oproti východu, poušti arabské a odsud ve chvílích úpadku vpadá mnohý zástup loupeživých beduinů do úrodných rovin. Hordy jejich s celým svým majetkem, se svými ženami a dětmi táhnou do země kulturní a po dobrém či po zlém vynutí si půdu pro obdělání. Tak si to musíme představit i u Jizraelitů. A když se nastěhoval jeden kmen, během doby jej jiné kmeny následovaly. Tím si vysvětlíme i ten fakt, že Semité získali převahu nad obyvatelstvem nesemitským, poněvadž byli posilováni neustále novými přírůstky z pouště. Jizraelité se dostali do země kanaanské až asi ve dvanáctém století, ale jistě již dříve učinili několik pokusů usadit se v zemi, což se jim však nepodařilo pro odpor domácího obyvatelstva, žijícího ve spořádaných poměrech. Teprve úpadek kultury otevřel Jizraelitům vstup do země zaslíbené. Jizraelské kmeny byly asi vždy jen polonomádkými, to znamená, že s sebou měli stáda ovcí a koz, pro něž musili se stěhovat s místa na místo, aby našli vždy čerstvé pastviny. Poloviční nomádi jsou nuceni každodenně napájet svůj dobytek (činí tak namnoze doposud), což určuje již jejich cestování. Z jara vytáhnou se svými stády do stepí a na léto se vracejí do kulturní země. Stadium úplného kočovnictví, při němž jediným dobytkem je velbloud, který vydrží dlouhou dobu bez čerstvé vody, nemůžeme pro Jizrael dokázat. Ze stadia polonomádkého máme i ve Starém zákoně řadu vzpomínek, hlavně z jižní části Palestiny, na př. Ge 37, 12. (Bratři Josefovi pasou ovce a kozy v krajině sichemské.) Jižní hranicí usedlého obyvatelstva byla Beeršeba. Ježto však dešťové srážky byly naprosto nedostatečné k tomu, aby se všechno obyvatelstvo živilo pouze rolnictvím, přistupuje k zemědělství chov dobytka. Víme, že ve staré době nebyla Palestina zemí úrodnou. Teprve zásluhou technicky škol-ených Římanů, kteří dovedli zavodňovat větší plochy, rozšířilo se velmi zemědělství, avšak vítězstvím Arabů vrátilo se opět primitivní hospodaření a tím i malý výnos půdy, odkázané na špatné zavlažování nepravidelnými a slabými dešti.

Kmeny hebrejské nepřišly do země kanaanské najednou. Vzpomínku na toto postupné vnikání do země zachovaly jasné i prameny starozákonní. Nejprve přichází do Palestiny Abra-

ham a teprve po generacích Jakub. To už má historický podklad: k těm zástupům, které se usadily, přichází další nové síly.

Až pozdější doba vytvořila z původních dvou základních skupin (Abraham a Jakub-Jizrael) systém dvanácti kmenů, kterýžto počet se vždy zachovává; když nějaký kmen zanikl, nastupuje na jeho místo jiný. Všech dvanáct kmenů jest spojeno se jmény obou žen Jakubových: Ley a Ráchel. Kmeny si nebyly mezi sebou rovny. Některé kmeny jsou jiným nadřaděny, neboť smíšené kmeny, vzniklé spojením s cizími prvky, jsou označovány jako druhořadé a nepožívají úcty. V rodinných vypravováních jsou tyto méněcennější kmeny syny služek, jež Lea i Ráchel svému muži dají: Lea mu dá Zilpu, jež porodí Gada a Assera, Ráchel mu dá Bilhu (kral. text: Bála), jež porodí syny, nazvané Dan a Naftali. Ve vypravování jest pokaždé vysvětleno, proč Ráchel nebo Zilpa dají svému muži služebnou dívku. Ráchel je nejprve neplodná a proto musí služebná dáti svému pánu potomky. Můžeme v tomto příběhu právem viděti vzpomínku na skutečnost, že méněcennější kmeny přišly do země kanaanské dříve, aspoň z řady kmenů, jež spojujeme se jménem Ráchel. V případě Zilpy jest tomu naopak.

Pořadí, v němž se jednotlivé kmeny v Palestině usazovaly, můžeme na základě zpráv z různých pověstí sestaviti. První přišly na místo kmeny *Levi* a *Simeon*, sídlily pak v krajině *Sichem*, avšak oba byly tam skoro zničeny, což vlastně rozhodlo o jejich budoucnosti. Po smrti Jozue přestává být *Levi* skutečným kmenem s kmenovým územím a *Simeon* je počítán ke kmenům jižním. To znamená, že tam byl *Simeon* (a snad původně i *Levi*) nepřitelem zatlačen¹⁾ (srov. *Ge 34* a *Ge 49, 5 n.*). Po těchto dvou nešťastných kmenech přichází brzo *Ruben*, získává rychle na významu a proto patrně jest nazýván prvorozeným (*Elohista* mu dává vůdčí roli a považuje ho za nejstaršího ze synů *Jakubových*). Sídlí jižně od *Levi* a *Simeona*, tedy asi kolem *Betel*. Ještě jižněji, v pohorí *Hebronu*, zaujal své místo kmen *Juda*. V této starší době usazují se i kmeny další *Isachar*, *Zabulon* a *Asser*. *Gad* zůstal v zemi východojordánské. To je osm kmenů, jež přičítáme *Ley*. Ostatní čtyři *Josef*, *Benjamin*, *Dan* a *Naftali* patří k *Ráchel* a pro starou dobu musíme je umístit docela na jih země do území, jež se nekryjí s jejich pozdějším místem pobytu. Nejdůležitější z nich jest kmen *Josef*, jenž snad byl spory s bratrskými kmeny donucen vystěhovati se do *Egypta*. Vypravování o *Josefovi* jsou

¹⁾ Friedrich Schmidtke se domnívá, že to souvisí s případem kmene *Dina* (byl to vůbec nějaký kmen?). Tento kmen *Dina* byl prý přepaden Kanaanskými v *Sichemu*. Příbuzné kmeny *Levi* a *Simeon* chtěly kmen *Dinu* pomstít, byly však poraženy a *Levi* skoro vyhlazen. Jako nejsou důkazy pro správnost tohoto tvrzení, tak nejsou ani důkazy proti němu. (*Einwanderung Israels in Kanaan*, str. 20 n.)

z části individuální a z části kolektivní, neboť ke jménu Josef připojeny jsou příběhy, jež se nemohou hoditi na Josefa, značícího kmen. Je samozřejmé, že v čele kmene stála vedoucí osobnost, avšak nedá se říci, že by se jmenovala Josef a nevíme také, jaké postavení skutečně zaujímala.

Wincler se domnívá, že Josef není nikdo jiný než místodržitel faraona Amenhotepa IV. (Achuenatona), zvaný v dopisech z Tel-el-Amarna Janchamu. To je ovšem příliš odvážné a nepodložené. Za kmenem Josef přestěhovala se do Egypta většina kmenů ostatních. Krajina Gosen ve východní části nilské delty dobře se jim hodila pro své rozsáhlé pastviny, takže se tam zřídili na trvalo. Na druhé straně nemůže se nikdo diviti domácímu obyvatelstvu, že považovalo tyto kmeny za vetřelce a hledělo se jich jakýmkoli způsobem zbaviti nebo využití. Vždyť v Egyptě měli s beduinskými hordami velmi špatné zkušenosti, ba musili proti nim postaviti docela hradby, na nichž patrolovaly neustále hlídky, jen aby se zabránilo jejich vniknutí do země.

Všechny kmeny izraelské do Egypta neodešly. V Palestině zůstalo přece několik úplně bezvýznamných kmenů, ale s nimi také jméno J i z r a e l. A o tomto Jizraeli mluví egyptský král Merneptah z XIX. dynastie (1225—1215).

Mojžíšem vedeni vyšli později Jizraelité z Egypta a s Jozuou v čele byli nuceni zemi zaslíbenou znovu dobývati. Druhé zabírání země kanaanské jest vyličeeno v knihách Jozue a Soudců. Je popsáno dobytí mocných tvrzí: Jericha (Jo kap. 6.), Ai (Jo kap. 7 a 8), podrobení Kanaanských (Jo kap. 9—12) i rozdělení země (Jo kap. 13—21). Ani v tomto případě nemůžeme věnovati pramenům starozákonním plnou důvěru, poněvadž archaeologické badání dochází k jiným výsledkům. Tak na příklad vykopávky města Jericha ukázaly nám, že město nepodlehlo teprve Jozuovi a Jizraelitům, nýbrž bylo již asi v době od 16.—14. století zničeno nepřítelem přicházejícím z východu.²⁾

Proč byl vytvořen systém dvanácti kmenů, není bezpečně zjištěno. Gunkel ve svém komentáři ku knize Genesis (1910) považuje za základ obrazy zvířetníku; k tomu není důvodu. Nejpravděpodobnější vysvětlení podává E. Meyer. Když se kmeny spojily v jeden spolek, bylo zapotřebí, aby k a ž d ý m ě s í c určitá část (jeden kmen) starala se o přídělý chrámu společného všem kmenům, snad v Sichemu. Systém dvanácti kmenů musil vzniknouti v době Soudců, poněvadž v písni Debory je systém ještě jiný, ale v požehnání Jakubově (Ge 49) vyskytuje se již 12 kmenů jako Ge 29.

²⁾ Rud. Kittel, G. d. V. Israel, sv. I, str. 298. Schmidtke dává za pravdu Starému zákonu; praví, že Jericho dobyl Josue ve dvanáctém století, když zemětřesení učinilo průlom do městských hradeb. (Einwanderung... str. 96—102.)

Celý proces zabírání země kanaanské byl z větší části asimilační. Myslím, že Jizraelité přicházeli spíše pokojně, postavili si svoje stany, pásli svoje stáda a uzavírali po případě smlouvy s domácím obyvatelstvem. Vždy to ovšem nešlo a biblická vypravování předvádějí nám docela už Abrahama a Jakuba jako válečníky. V každém případě stálo domorodé obyvatelstvo na vyšším stupni kulturním a přistěhovalci tuto kulturu přejímají. K pokroku kulturnímu přidružilo se však i přejímání stinných stránek života kanaanského, takže se později proroci hrozí té mravní i náboženské porušeností Jizraele a žádají vymýcení kanaanských prvků zejména z náboženství.

Dr. Miroslav Novák.

*

Literatura: Friedrich Schmittke, Die Einwanderung Israels in Kanaan, Breslau, 1933. — Rud. Kittel, Geschichte des Volkes Israel, 5 a 6 vydání, Gotha, 1923. — Ed. Meyer, Die Israeliten und ihre Nachbarstämme, Halle, 1906.

Zdeněk Urban

ROZHLEDY PO ŠKOLSTVÍ.

1.

Rozhlédneme-li se po současném životě, jistě nejsme sami, kdož shledáváme velkou členitost jeho skladby jak v ohledu kulturním, tak i civilisačním a společenském vůbec. Ve vědách a uměních i veřejném životě nelze nevidět nevšední specialisace různých odvětví, atomisace lidské kultury, rozčlenění na mnoho oborů vědních, takže není divu, že při poznávání a pořádání rozmanitých paprsků pravdy, ztrácíme přecasto jejich společný zdroj, jeden jejich společný základ, to jednotící *Unum* jako živé, absolutní pouto člověčenstva a světa.

Tím si vysvětlíme, proč v šíleném tempu moderního života, při atomisaci vědy se dnešní člověk rozptyluje, ztrácí v různých oborech a nedoceňuje nevšední význam filosofie, jejího metafysického dobrodiní, odpovědi na poslední otázky, jejichž šklebící se tvář neušetří žádného učence a odborníka z veřejného života. A neodbytný Eros lidské touhy po nejvyšším poznání, po plné pravdě a uspokojující odpovědi přichází často k cynismu a zoufalství. Ale nejenom v ohledu poznání je zmatek, neklid, nespokojenost. Také v ohledu vážení hodnot. Není pevného a stálého měřítka pro klasifikaci hodnot, jest zmatek v seřazení hodnot v jejich hierarchii. Podle čeho řadit? Co napřed? Všude se to děje jinak a přemnoží se nechávají nést prospěchem, požítkem okamžiku neb svůdností slávy. Etika je na-